

نقش بی‌سازمانی اجتماعی و سرمایه‌ی اقتصادی - سرمایه‌ی فرهنگی در بروز رفتارهای وندالیستی

(صفحات ۷۳ تا ۹۸)

DOR:20.1001.1.17358663.1401.17.52.2.9

نوع مقاله: پژوهشی

هدایت خسروی^۱ * حبیب صبوری خسروشاهی^۲ * مجید کفاشی^۳

پذیرش: ۱۴۰۱/۰۴/۰۵

دریافت: ۱۴۰۱/۰۱/۳۰

چکیده

مقاله‌ی پیشرو به بررسی جامعه‌شناختی پدیده‌ی وندالیسم با هدف تبیین و تحلیل مهم‌ترین عوامل مؤثر در رفتار وندالیستی در بین جوانان ۲۹-۱۵ سال می‌پردازد. این عوامل در قالب متغیرهای بی‌سازمانی و سرمایه‌ی اقتصادی و سرمایه‌ی فرهنگی مورد بررسی قرار گرفته‌اند. در بررسی دو نوع سرمایه‌ی اقتصادی و سرمایه‌ی فرهنگی که همان میدان اجتماعی می‌باشند، ارتباطش با رفتار وندالیستی مورد نظر است. جامعه‌ی آماری، جوانان شهر خرم‌آباد بوده و ۴۰۵ نمونه را با استفاده از روش کمی، انتخاب و داده‌ها از طریق پرسشنامه گردآوری شده‌اند. برای تبیین داده‌ها و رابطه‌ی بین متغیرهای مستقل و متغیر وابسته (رفتار وندالیستی) از روش آماری رگرسیون چند متغیره استفاده گردیده است. یافته‌ها نشان می‌دهد که متغیر سن با رفتار وندالیستی ارتباطی ندارد. همچنین نتایج رگرسیون چند متغیره نشان داد که تنها متغیرهای جنسیت، سرمایه‌ی اقتصادی، بی‌نظمی اجتماعی و تنوع خرده‌فرهنگی، توان پیش‌بینی تغییرات متغیر رفتار وندالیستی را دارند.

واژگان کلیدی: رفتار وندالیستی، بی‌سازمانی اجتماعی، تنوع خرده‌فرهنگی، سرمایه‌های اقتصادی، سرمایه‌ی فرهنگی.

۱. گروه جامعه‌شناسی، واحد تهران مرکزی، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران. hkhosravi51@gmail.com
۲. استادیار جامعه‌شناسی، واحد تهران شرق، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران. (نویسنده مسئول). habibSabouri@hotmail.com
۳. دانشیار جامعه‌شناسی، واحد رودهن، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران. MajidKaffashi@gmail.com

۱- بیان مسأله

در اغلب تعاریف ارائه شده در باب مفهوم وندالیسم در مباحث انحرافات و آسیب‌های اجتماعی، محققین و صاحب‌نظران از آن به‌عنوان رفتار معطوف به تخریب و خرابکاری اموال، تأسیسات و متعلقات عمومی نام برده‌اند. برای مثال پاتریس ژانورن آن را نوعی روحیه‌ی بیمارگونه تعریف می‌کند که به تخریب تأسیسات عمومی؛ نظیر تلفن‌های عمومی، صندلی اتوبوس‌های شهری، مترو، ترن‌های مسافربری و باجه‌های پست و تلگراف و نظایر آن... تمایل دارد.

از نظر ژانورن وندالیسم یک پدیده جهانی خرابکاری عصر مدرن است. وندالیسم مقوله‌ای جهانی بوده که باعث خراب شدن آثار هنری، خصومت با دانش و صنعت و هر نوع آثار تمدن که از علامت‌های آن هست (محسنی تبریزی، ۱۳۸۳: ۴۳).

تخریب اموال عمومی، دیوارنویسی‌ها و دیگر مصادیق رفتار وندالیستی شاید ریشه‌های روانی داشته و با ویژگی‌های شخصیتی افراد ارتباط معناداری داشته باشد، اما از نگاهی متفاوت‌تر، وندالیسم پدیده‌ای اجتماعی بوده و برای تبیین آن نیازمند رویکردی جامعه‌شناختی هستیم. این ضرورت از آنجا ناشی می‌شود که وندالیسم پدیده‌ای است که بیشتر دارای وجهی شهری است. درواقع، تردیدی نیست که مناطق شهری خاستگاه اصلی وندالیسم به شمار می‌روند.

بر همین مبنا، الثفات زیادی به مقوله‌ی وندالیسم و دیگر جرائم مرتبط با شهر از جانب پژوهشگران علوم اجتماعی و روان‌شناسان اجتماعی و دیگر محققین انجام گرفته است. برای مثال رابرت پارک و برجس در تبیین شیوع مساله‌ی آسیب‌ها و انحرافات اجتماعی در شیکاگو بر موضوع شهرنشینی تأکید داشته و به قومیت، زبان، مهاجرت و همچنین مناطق سکونت و تراکم جمعیت توجه نموده‌اند. بافت فیزیکی شهر بر الگوهای فرهنگی - اجتماعی تأثیری به سزا دارد (احمدی، ۱۳۸۴: ۵۶).

خرم‌آباد نیز شهری است که در دو دهه‌ی گذشته، به شکل‌های متفاوت مؤلفه‌های توسعه، از تغییر کالبدی و ظاهری گرفته تا تغییرات در جمعیت، مراکز آموزشی و بهداشتی و سایر تحولات را به خود دیده است. بی‌تردید وقوع انواع جرائم و آسیب‌های اجتماعی در آن قابل مشاهده است.

هرچند آمار دقیقی از هزینه‌های رفتارها و نمونه‌های رفتار وندالیستی وجود ندارد.

باین‌حال، نگاهی گذرا به وضعیت اموال عمومی در شهرهای کشور بیانگر اهمیت مسئله‌ی وندالیسم و هزینه‌های آن برای جامعه است. شهر خرم‌آباد نیز از این قاعده مستثنی نیست. شواهد و نشانه‌های رفتارهای وندالیستی به‌وفور در این شهر مشاهده می‌شود. تخریب صندلی اتوبوس‌ها، شعارنویسی بر روی دیدارها، سطل‌های زباله، تابلوهای راهنمایی رانندگی، فضای پارک‌ها و تجهیزات عمومی و سایر اقدامات وندالیستی... را می‌توان بیان نمود. بنابراین، ضروری است که با شناخت پدیده وندالیسم و علل و عوامل آن در این شهر، راهکارهایی عملی جهت جلوگیری از تکرار آن و تحمیل خسارت بیشتر بر شهر و مردم ارائه نمود.

نکته‌ی قابل اهمیت در اینجا، ساخت و آگاهی کم از چالش وندالیسم که به علت ضعف و فقدان کار پژوهشی درخور در این خصوص می‌باشد. این امر مسئله باعث گردیده که تا مدیران، مسئولان و نهادهای ذی‌ربط قادر به پیشگیری در پیش‌بینی و یا بروز رفتارهای وندالیسم گونه نباشند (حیدری و پارسامهر، ۱۳۹۱: ۲۸). این مقاله که حاصل بخشی از یک کار پژوهشی است در صدد مطالعه‌ی امر وندالیسم و اساساً نشان دادن اهمیت مطالعات و خلأهای داخلی در این حوزه است.

سؤال اساسی این است که میزان وندالیسم در میان جوانان شهر خرم‌آباد چقدر است؟ و ضمن بررسی وضعیت موجود رفتارهای وندالیستی، همچنین به عوامل موجهی اجتماعی و فرهنگی مؤثر بر این فعالیت‌ها در میان جوان‌های شهر پرداخته شود؟ هدف این است که مشخص کنیم که از طریق چه سازوکارهایی ساختارهای اجتماعی و فرهنگی بر بروز رفتارهای وندالیستی اثر می‌گذارند؟

به‌طور مشخص در این تحقیق تلاش شده است تا در مرحله‌ی اول وضعیت رفتار وندالیستی به تفکیک محلات شهر بررسی شود. سپس کوشش ما این بوده است که نشان دهیم که ترکیبی از سرمایه‌ی اقتصادی و سرمایه‌ی فرهنگی که تعیین جایگاه افراد در میدان و طبقه اجتماعی است چه نقشی در بروز رفتار وندالیستی دارد؟

۲. ادبیات پژوهش

۱-۲. ادبیات تجربی

امروزه مفهوم وندالیسم در اکثر نقاط جهان و برای اکثر رشته‌ها به‌ویژه رشته‌های علوم

انسانی و اجتماعی شناخته شده است. هم در داخل کشور و هم در سایر نقاط جهان، پژوهش‌های متعددی درباره وندالیسم و علل و عوامل بروز رفتارهای وندالیستی انجام شده است. به‌طور کلی مرور ادبیات پژوهشی نشان می‌دهد که از نظر توزیع جغرافیایی، وندالیسم در اکثر نقاط جهان و از جمله در کشور ایران مورد مطالعه و بررسی قرار گرفته است.

برخی مطالعات میدانی و بعضی هم اساساً به روش اسنادی و کتابخانه‌ای به بررسی تاریخی و مفهومی وندالیسم پرداخته و یا سیاست‌گذاری‌های دولت در حوزه کنترل رفتار وندالیستی را مورد بررسی قرار داده‌اند. همچنین در یک سری از مطالعات هم‌هی مردم یک شهر جامعه آماری را تشکیل می‌دهند، اما تمرکز برخی دیگر تنها بر گروه خاصی، مثلاً جوانان بوده است. مطالعاتی نیز بوده‌اند که نه در سطح افراد، بلکه در سطح تحلیل کلان به مقایسه‌ی شهرهای مختلف در یک کشور یا ایالت دست زده‌اند.

- استفان پاتیچر و همکاران در سال ۲۰۱۸ از نگاه روان‌شناختی به موضوع وندالیسم پرداخته‌اند. محققین در این مطالعه روی یکی از نمودهای خاص وندالیسم (تخریب و لذت) تمرکز دارند. یافته‌های حاصل از تجزیه و تحلیل رگرسیون چندگانه نشان می‌دهد که تفاوت‌های خصوصیات فردی در سادیسم، فعالیت‌های وندالیستی که به دلیل لذت انجام می‌پذیرند، را پیش‌بینی می‌نماید. ضمناً نتایج نشان می‌دهند که تمایلات و گرایش‌های سادیستی ممکن است در کارهای وندالیستی که به خاطر لذت‌جویی انجام می‌گیرند نقش داشته باشند.

- محمود توایی و آل روفو تحقیقی در ۲۰۱۰ انجام داده‌اند با هدف بررسی انواع و علل وندالیسم در مدارس پسرانه اردن، یافته‌های این مطالعه نشان می‌دهد که دانش‌آموزان، انواع مختلفی از وندالیسم و علل متفاوتی از وندالیسم را نشان دادند. این اشکال را می‌توان به چهار گروه اصلی: مهارت‌های ارتباطی و عامل روابط انسانی، عامل موضوعی آموزشی، عامل خانوادگی و عامل مدرسه تقسیم نمود. همچنین نتایج نشان داد که اختلاف آماری معنی‌داری در سطح ۰/۵ درصد مربوط به وندالیسم در بین دانش‌آموزان ۱۱ ساله وجود دارد.

- رویی میر و همکاران نیز در سال ۱۹۸۷ در مدارس لس‌آنجلس مطالعه‌ای انجام داده‌اند. یافته‌های این تحقیق برحسب عوامل مکانی، یا تنبیه و تقویت مورد بحث قرار

گفته است. در این پژوهش یک عامل اصلی مرتبط با وندالیسم مشخص شده است که آن هم محیط انضباط تنبیهی مدرسه است. محیط انضباطی مدرسه شامل ابعاد: وضوح قوانین و قواعد، حمایت‌های مدیریتی و مجاز بودن تفاوت‌های فردی می‌شود.

- ابراهیمی و ریاحی نیا در سال ۱۳۹۶ مطالعه‌ای با هدف بررسی ارتباط وندالیسم با خصوصیات فرهنگی - اجتماعی اجتماع محلی مانند سطح برخورداری، جرم خیزی و مجاورت فرهنگی انجام داده‌اند. در این پژوهش داده‌های مورد نیاز از طریق انجام پیمایش گردآوری شده و جامعه آماری آن را تمامی ۲۲۲۵ کتابخانه عمومی تحت پوشش نهاد کتابخانه‌های عمومی کشور تشکیل می‌دهد. یافته‌ها نشان می‌دهد که بین میزان خرابکاری و مجاورت با مؤسسات فرهنگی و آموزشی و همچنین اعضای کتابخانه وجود ندارد. بعلاوه بین میزان وندالیسم خارجی و داخلی کتابخانه از نظر آماری رابطه‌ی معناداری وجود دارد و اکثر مظاهر وندالیسم در درون کتابخانه مشاهده شده است.

- گلچین و حیدری در سال ۱۳۹۳ در مقاله‌ای به بررسی وندالیسم در مدارس شهر نورآباد پرداخته‌اند. نتایج آن نشان می‌دهد که دو مؤلفه احساس تعلق، دل‌بستگی و حمایت خانوادگی ۰.۱۲۹ از تغییرات متغیر وابسته را تبیین می‌نمایند. بنابراین نتایج می‌توان گفت که هر چه سرمایه‌ی اجتماعی در خانواده یا مدرسه و بیشتر شاخص‌های مذکور بالاتر باشد، رفتارهای وندالیستی دانش‌آموزها کمتر است.

- آمراب در سال ۲۰۱۷ در پژوهشی به مطالعه‌ی «الگوی مدیریت شهری در مقابله‌ی با وندالیسم شهری؛ نمونه‌ی موردی: شهر گوجرات» توجه داشت. نتایج پژوهش حاکی از آن می‌باشد که: «زندگی روزمره - هر شهروندی در برخورد با نمودهای رفتاری وندالیستی همراه هست. ممکن است این رفتارها متأثر از مساله‌ی اجتماعی هم‌جهت با احساس اجحاف و تبعیض قرار بگیرد، یعنی پیوندی با معضل احساس محرومیت داشته باشد. بسا اینکه نارضایتی از نحوه و یا میزان توزیع خدمات شهرداری با صدمه‌ها به تأسیسات و وسایل عمومی از جانب شهروندان - به‌مثابه‌ی نوعی اعتراض یا بیان خشمی پنهان با هم مرتبط باشند» (آمراب، ۲۰۱۷: ۲۵).

- قنبری، طاهونی و قادری در سال در پژوهش «بررسی عوامل تأثیرگذار بروز وندالیسم در مبلمان شهری تبریز»، این عوامل تأثیرگذار در وقوع وندالیسم در مبلمان شهری را مورد مذاقه قرار داده‌اند. این پژوهش، به شیوه‌ی ترکیبی نظریه‌ها (آنومی، تئوری

میلر، نظریه‌ی کلارک) بهره گرفته است. روش تحقیق هم، توصیفی - تحلیلی، ابزار گردآوری دیتاها، پرسش‌نامه هست، جامعه‌ی آماری شهر تبریز و نمونه‌ی آماری سیصد و هشتاد و چهار نفر از شهروندان این شهر می‌باشد که با فرمول کوکران حاصل شده است. نتیجه‌ی تحقیق حاضر بیانگر این است که در بین کارمربوط به تخریب و صدمه‌ی اموال عمومی در مبلمان شهری، دل‌نوشته‌ها بر دیوارها با هشت درصد، ماکزیم مقدار، شکستن لامپ‌های روشنایی محل معابر عمومی و فضاهای سبز با ۶/۴ درصد کمترین میزان را دارد.

- رضانی و ثروتی در سال ۱۳۹۶ در پژوهش کمی به «گونه‌شناسی و شیوع‌شناسی رفتارهای وندالیستی شهروندان ناحیه‌ی یک همدان و اثرات آن بر مبلمان شهری» پرداخته‌اند. بر مبنای نتایج حاصل‌شده، می‌توان گفت که همه‌ی متغیرهای مستقل مثل؛ کنترل غیررسمی، تعلق اجتماعی و ناکامی اجتماعی، کنترل رسمی، احساس محرومیت نسبی و همچنین سرمایه‌ی اجتماعی بر متغیر وابسته‌ی پژوهش، (وندالیسم) اثرگذار بوده و به طریقی مستقیم یا غیرمستقیم تحت تأثیر قرار داده است. مضافاً بررسی رابطه‌ی هر یک از متغیرها (مستقل) با متغیر اصلی یعنی؛ وابسته نشانگر این هست که متغیرهای سرکوب و ناکامی اجتماعی، احساس (محرومیت نسبی، تعلق اجتماعی) دارای رابطه‌ی معنادار با متغیر رفتارهای وندالیستی هستند.

- لطیفی و توکلی در سال ۱۳۹۷ پژوهشی کمی «بررسی عوامل مؤثر بر گرایش شهروندان به وندالیسم در منطقه شش شهر تهران» را انجام داده‌اند. نتایج و یافته‌ها نشان داده که متغیرهای (احساس محرومیت نسبی، آنومی و همنشینی با همسالان اشخاص بزهکار، رابطه‌ی معنادار با گرایش به تخریب در بین شهروندان دارد و همچنین متغیرهایی مانند پایگاه اقتصادی - اجتماعی و جامعه‌پذیری، نوعی رابطه‌ی مستقیم و دارای معنایی‌اند.

- بخارایی، و شریتیان در سال ۱۳۹۴ نیز «تحلیل جامعه‌شناختی عوامل اثرگذار بر رفتارهای وندالیستی در کلان‌شهر مشهد» را به انجام رساندند. با توجه به نتایج رگرسیون، اساسی‌ترین عامل مؤثر در وقوع رفتارهای تخریب‌گرایانه متغیرهای عدم مشارکت و عدم تعلق خاطر شهروندی هست که ماکزیمم میزان بتا (۰/۷۵) را داشته و سپس، نابسامانی خانوادگی هم (۰/۵۶)، خدمات شهری (۰/۵۵)، بیشترین اثر را بر متغیر وابسته، رفتارهای

وندالیستی دارد. نتایج تحلیل مسیر، بیان می‌دارد که متغیرهای، نابسامانی خانوادگی، مشارکت و تعلق خاطر شهروندی و همچنین خدمات شهری دارای تأثیری مستقیم و متغیرهای ناکامی اجتماعی، نابرابری اقتصادی - اجتماعی، دارای تأثیری غیرمستقیم بر رفتار وندالیستی در میان پاسخگوهای مورد نظر داشته است.

- زندوار و آقاجانی نیز در سال ۱۳۹۴ به شیوه کمی به «مطالعه‌ی عوامل مؤثر در حرکات وندالیستی نوجوانان و جوانان ناحیه‌ی چهار منطقه‌ی چهارده شهرداری تهران» مطالعه‌ای داشته‌اند. تحقیق مزبور توصیفی - تبیینی و تکنیک پرسشنامه برای گردآوری داده‌ها بکار گرفته شده است. متغیرهای؛ احساس ناهنجاری، احساس انزوای اجتماعی و احساس محرومیت نسبی در ساختار خانواده، مطالعه شدند. نتایج نشان داد که همه‌ی متغیرها معنادار بوده، به طوری که احساس ناهنجاری یک رابطه‌ی قوی و مثبتی با حرکت‌های وندالیستی داشته، اما رابطه‌ی میان بنیان خانواده با انجام حرکت‌های وندالیستی رابطه‌اش معکوس بوده، که هرچه ساختار و بنیان خانوادگی دانش آموزان ضعیف‌تر باشند، انجام حرکت‌های وندالیستی گسترده‌تری از خودشان ابراز می‌نمایند.

- «توصیف جامعه‌شناختی عوامل مؤثر بر وندالیسم و اوباشیگری در ورزش فوتبال» کاری است که توسط وحید قاسمی و همکاران در سال ۱۳۸۸ انجام گردیده است. یافته‌های این پژوهش نشان می‌دهد که ۱۲ متغیر فرعی شامل هیجان‌طلبی و عقده‌گشایی، سابقه‌ی درگیری و نزاع، تیم‌گرایی، ازهم‌گسیختگی روانی خانواده، تأثیرپذیری از گروه همسالان، تماشای فیلم‌های خشونت‌آمیز، کنترل پلیس، جماعت انبوه، بحران‌ها و وقایع زندگی، نارضایتی از عوامل وضعیتی، سابقه‌ی رفتار مجرمانه و تحریک مطبوعات ورزشی به‌طور معناداری واریانس متغیر وندالیسم و اوباشیگری را تبیین می‌کنند.

یکی از مهم‌ترین و گسترده‌ترین پژوهش‌های انجام‌شده در زمینه‌ی وندالیسم که در داخل کشور صورت گرفته، کاری است که محسنی تیریزی در تهران بین سال‌های ۱۳۷۲ تا ۱۳۷۴ انجام داده است که به بررسی علل و عوامل و میزان اپیدمی و فراگیری وندالیسم در تهران نیز پرداخته شده است. داده‌ها در این مورد نشان می‌دهد که تقریباً شصت درصد از افراد وندال، تنبیه بدنی و یا فرار از مدرسه را تجربه کرده‌اند. همچنین نیمی از آن‌ها با والدین خود سر ستیز داشته و حدود نیمی نیز پدر و مادر خود را سهل‌انگار و بی‌بندوبار دانسته‌اند.

۲.۲. ادبیات نظری

وندالیسم

از مفهوم وندالیسم به عنوان رفتاری معطوف به تخریب و خرابکاری اموال، تأسیسات و متعلقات عمومی یاد می‌شود. پاتریس ژانورن وندالیسم را نوعی روحیه‌ی بیمارگونه می‌داند که دارندگان این روحیه به تخریب تأسیسات عمومی نظیر تلفن‌های عمومی، صندلی اتوبوس‌های شهری، مترو، ترن‌های مسافربری و باجه‌های پست و تلگراف و نظایر آن تمایل دارند.

همچنین از نظر مییر و کلینارد، وندالیسم عبارت است از تخریب ارادی اموال و متعلقات عمومی به صورت مداوم و مکرر. آن‌ها در وهله‌ی نخست به مدارس به عنوان هدف نخست وندال‌ها اشاره می‌کنند. مواردی مانند شکستن شیشه‌ی کلاس‌ها، تخریب وسایل آموزشی، لوازم‌التحریر، اشیاء منقول، پاره کردن کتاب‌ها در کتابخانه‌ها و... از جمله مصادیق رفتارهای وندالیستی در مدارس هستند (ستوده، ۱۳۸۶: ۳۳). همچنین کلیه‌ی تأسیسات، اموال، متعلقات و اماکن و وسایل عمومی نظیر وسایل حمل‌ونقل عمومی، وسایل ارتباطی، علائم ترافیکی، پل‌ها، جاده‌ها، پارک‌ها، سینماها و تئاترها، بیمارستان‌ها، ترمینال‌های مسافربری، گالری‌ها و موزه‌ها، گورستان‌ها، عبادتگاه‌ها، هتل‌ها، خوابگاه‌ها و نظایر آن به وفور و کراراً در معرض تخریب خصمانه‌ی وندال‌ها قرار دارند. از دیگر مصادیق رفتارهای وندالیستی می‌توان به نوشتن و حکاکی بر روی دیوارهای مؤسسه‌های عمومی، روی صندلی‌های اتوبوس‌های شهری و نوشتن انواع یادگاری‌ها بر روی دیوارها و ستون‌های مکان‌های تاریخی و آثار باستانی اشاره نمود (محسنی تبریزی، ۱۳۸۳: ۲۲-۲۳).

برخی انگیزه‌های رفتارهای وندالیستی عبارت‌اند از: ۱. به دست آوردن یا حفظ عضویت در یک گروه انحرافی از طریق اقدامات ضداجتماعی که اعضای گروه را تقویت می‌کند. ۲. اعتمادبه‌نفس. ۳. بیان خود ۴. اختلال در نظم قدرت. ۵. برای لذت خاص و اشتیاق مرتبط با رفتار غیرقانونی (محسنی تبریزی، ۱۳۷۴: ۴۱).

برای تبیین علت و عوامل مؤثر در بروز رفتارهای وندالیستی نیازمند رویکرد چند رشته‌ای است تا ابعاد مختلف این پدیده روشن و تبیین شود، زیرا نظریات مختلف هر یک به توضیح و تبیین بخشی از موضوع کمک نموده و جنبه‌هایی از آن را روشن

می‌نمایند. به‌طور کلی در سه رویکرد جامعه‌شناسی، روان‌شناسی و روان‌شناسی اجتماعی تلاش‌هایی برای تبیین نظری وندالیسم صورت گرفته است.

در مکاتب جامعه‌شناسی، ساختارها، سازمان‌ها و نهادهای اجتماعی و فرهنگی به‌مثابه‌ی واقعیت اجتماعی، علت رفتار آدمی به‌شمار می‌روند. رفتارهای بزهکارانه معلول ساختارهای اجتماعی و فرهنگی دانسته می‌شود. مانند نظریه‌های آنومی امیل دورکیم، رابرت مرتن و ویلیام گود؛ نظریه‌ی پاره گروه بزهکار آلبرت کوهن، نظریه‌ی برآیند کلوارد و اهلین؛ نظریه‌ی کنترل اجتماعی هیرشی، (صدیق سروستانی، ۱۳۸۹: ۲۷) همین‌طور نظریه‌ی هم‌نشینی افتراقی ادوین ساترلند؛ نظریه‌ی برجسب یا انگ زنی بکر و لمرت؛ نظریه‌ی خرده‌فرهنگ بزهکار میلر و همچنین نظریه‌هایی که در چارچوب مکتب تضاد قرار می‌گیرند (احمدی، ۱۳۸۴: ۳۹).

بی‌سازمانی اجتماعی

مقوله‌ی بی‌سازمانی اجتماعی یعنی زمانی که توافق و یا هماهنگی و سازگاری بین اجزای یک نظام کاهش یابد و یا از میان برود. این دیدگاه، دلیل آسیب‌های اجتماعی را نفوذ ارزش‌های نوین در حیات اجتماعی و تغییراتی می‌داند که در لایه‌های متعدد جامعه بالأخص در فرهنگ، سیاست و یا اقتصاد به وقوع می‌پیوندد و با تغییرات اجتماعی، هماهنگی میان اجزا هم اختلال می‌یابد و باعث پیدایی آسیب‌های اجتماعی می‌گردد (ساروخانی، ۱۳۷۵: ۱۴۵). این رویکرد، آسیب اجتماعی را ناشی از شکست مقررات و بی‌سازمانی اجتماعی می‌داند و هنگامی رخ می‌دهد که کنترل اجتماعی در کنترل رفتار فرد بی‌نتیجه می‌ماند (رابینگتن و واینبرگ، ۲۰۰۳: ۶۲-۶۱).

در واقع مفهوم بی‌سازمانی اجتماعی از جانب تئوریسین‌های مختلف مثل پارک و برجس شاو و مک کی، یا تامس و زنانیکی و غیره... برای تبیین دلایل وقوع جرم، آسیب‌ها و انحرافات شهری در مناطق شهری به وجود آمد (ستوده، ۱۳۸۶: ۱۵۲).

شاو و مک کی بر اساس نظریه‌ی برجس، شهر شیکاگو را به ۵ ناحیه تقسیم می‌کنند. آن‌ها میزان تبهکاری را برای هر یک از این نواحی بررسی کردند و با استفاده از آمار بزهکاران دریافتند که میزان بزهکاری به ترتیب در ناحیه‌ی ۱ که مرکز تجارت است به سمت ناحیه‌ی ۵ که در حاشیه‌ی شهر قرار دارد کاهش می‌یابد (همان: ۱۵۲). بررسی‌های این دو نفر که در طول هر دوره، هر قلمرو مورد نظر آن‌ها متحمل میزان

بالایی از نقل و انتقال جمعیتی بوده و گونه‌هایی متفاوت از ترکیب‌های قومی را در خود پذیرا شده‌اند (ریتزر، ۲۰۰۱: ۱۳۲).

ناحیه‌ی فقیر به دو دلیل محل تردد و جابجایی زیاد جمعیتی است: یکی اینکه مهاجرانی که از روستا به شهر می‌آیند چون اغلب پول کافی ندارند. دوم اینکه جابجایی جمعیت، به دلیل گسترش تجاری در ناحیه‌ی شهری رخ می‌دهد. جابجایی زیاد جمعیت، از شکل گرفتن جامعه‌ی با ثبات جلوگیری می‌کند و به بی‌سازمانی اجتماعی منتهی می‌شود (همان: ۱۵۴).

محلات با ویژگی بی‌سازمانی و دارای میزان بالایی از کج روی از ویژگی‌های دیگری نیز برخوردارند. از جمله رشد بالای جمعیت، درصد بالای خانواده‌های نیازمند ترمیم، میزان پایین مالکیت خانه، میزان پایین پرسه زنی، میزان پایین اجاره‌بها و غیره. از نظر شاو و مک کی بزهکاری با ساختار فیزیکی و سازمان اجتماعی شهر دارای رابطه است (ارشد و درویشی فرد، ۱۳۹۳: ۱۰۹).

نظریه‌ی خرده‌فرهنگ بزهکاری آلبرت کوهن

کوهن معتقد است که پسران طبقه‌ی پایین اهداف طبقه متوسط را می‌پذیرند، ولی امکانات رسیدن به این اهداف را از طریق وسایلی که از نظر جامعه مقبول‌اند، ندارند (کوهن، ۱۹۵۵: ۱۲۵-۱۲۴، به نقل از نبوی، ۱۳۸۵: ۱۰). وی معتقد بود جوانانی که از طبقات اجتماعی پایین‌تری هستند، اهدافی مشابه همان اهداف کلی جامعه دارند؛ اما معمولاً به ابزارهایی برای رسیدن به این اهداف دسترسی ندارند. به همین دلیل عضویت در یک خرده فرهنگ بزهکارانه می‌تواند به مثابه‌ی ابزارهای جایگزین برای رسیدن به این موقعیت اجتماعی باشد (سوتیل و همکاران، ۲۰۰۴: ۱۷۱).

به‌طور کلی، نظریه‌ی کوهن بیانگر نقش نابرابری اجتماعی با ماهیتی ساختاری در وقوع بزهکاری است. وقتی صحبت از طبقه‌ی اجتماعی می‌شود، یعنی نابرابری ساختاری. این نابرابری در دل سلسله‌مراتب طبقاتی نهفته است. از آنجایی که از یک طرف ارزش‌ها و اهداف فرهنگی طبقه‌ی متوسط در جامعه و به‌ویژه بر طبقات پایین مسلط می‌شود و از طرف دیگر، تحرک اجتماعی عمودی بین طبقات سخت و دشوار بوده و ابزارهای مناسب برای دستیابی به اهداف در بین طبقات مختلف به یکسان توزیع نشده است، زمینه‌های شکل‌گیری خرده‌فرهنگ بزهکار و بروز رفتارهای بزهکارانه فراهم می‌شود.

میدان (سرمایه‌ی اقتصادی و سرمایه‌ی فرهنگی) و طبقه‌ی اجتماعی

در این پژوهش سعی شده است تا برای فهم رفتار وندالیستی از نظریه‌ی عمل بوردیو با تأکید بر مفاهیمی همچون میدان، منش و انواع سرمایه نیز استفاده شود. نظریه‌ی عمل بوردیو این امکان را فراهم می‌آورد که بنا به مورد به توجیه عمل پرداخته شود. چراکه موقعیت عامل در فضای اجتماعی یا به سخن دقیق‌تر ویژگی‌های فضا در وقوع رفتار مؤثر است (شایان مهر، ۱۳۸۱: ۱۸۷).

به اعتقاد بوردیو، منش، خصلت اکتسابی داشته و صرفاً مجموعه‌ای از انگیزه‌های روانی نیست، بلکه محصول جامعه‌پذیری بلندمدت در شرایط اجتماعی خاص یا موقعیت معین است (ریتزر، ۲۰۰۱).

میدان نیز، مجموعه‌ای از موقعیت‌هاست که باید به گونه‌ی فضایی فهم شوند (جمشیدی‌ها و پرستش، ۱۳۸۶: ۱۵).

به عبارتی یک «سیستم» یا یک «فضای» ساختاری از وضعیت‌ها است. این فضا، فضای مبارزه‌ی کسب سرمایه میان عوامل مختلفی است که در وضعیت‌های گوناگون نابرابر قرار گرفته‌اند (قاسمی و همکاران، ۱۳۸۸: ۳۵).

همان‌طور که گفته شد، جایگاه کنشگرها در میدان به سرمایه‌ی آن‌ها وابسته است و بر اساس میزان و یا نوع سرمایه‌ای که در اختیارشان هست، جایگاه آن‌ها در میدان مشخص می‌گردد. بوردیو با بسط مفهوم سرمایه‌ی اقتصادی، وجوه اجتماعی و فرهنگی آن را نیز نشان می‌دهد. تکوین میدان‌های اجتماعی گوناگون با تمایز سرمایه‌های متفاوت همراه است.

هر یک از انواع سرمایه‌ی اقتصادی، فرهنگی و اجتماعی به‌نوعی برای تبیین وندالیسم از اهمیت برخوردارند. باوجوداین، بنا به هدف تحقیق حاضر و تبیین رفتار وندالیستی در فضای اجتماعی و طبقاتی، تنها به سرمایه‌های اقتصادی و فرهنگی پرداخته می‌شود.

سرمایه‌ها اعم از اقتصادی، یا فرهنگی و... نقش بسیار مهمی در ایجاد ساخت فضایی یک میدان ایفا می‌نمایند. موقعیت عامل‌های اجتماعی در یک میدان نیز به‌طورکلی بر اساس دو بعد سرمایه‌ی ترکیبی یا مجموع سرمایه‌های اقتصادی و فرهنگی از یک سو و سرمایه‌ی تفکیکی یا سهم هر نوع سرمایه در مجموع سرمایه‌های عاملان از سوی دیگر تعیین می‌شود (بوردیو، ۲۰۰۱: ۴۸).

رویکرد محیطی - کالبدی

ری جفری در مورد نقش ویژگی‌های کالبدی و فیزیکی بر وقوع جرم و وندالیسم معتقد است که جامعه‌شناسان به میزان قابل توجهی در عوامل اجتماعی مؤثر بر جرم از قبیل محرومیت، تأثیرات فرهنگی، خانواده و غیره اغراق نموده و به عوامل بیولوژیکی و محیطی توجه نداشته‌اند. او بر فرصت‌هایی که محیط در اختیار مجرمین قرار می‌دهد تأکید داشته و جرائم گوناگون را ناشی از این فرصت‌های محیطی می‌دانست (ویسی و فرهنگند، ۱۳۹۷: ۸۹) شکل شهرسازی و ساختمان‌سازی، شیوه خیابان‌کشی، کاربری‌های مختلف در محیط، نظارت عمومی بر معابر و ساختمان‌ها و... بر میزان و نوع جرم در محیط‌های شهری تأثیر می‌گذارد. این ویژگی‌ها به مجرمان بالقوه و با انگیزه این امکان را می‌دهد که دست به ارتکاب برخی از جرائم بزنند (یوسفی و رضایی بحرآباد، ۱۳۹۱: ۲۵۱-۲۴۹). همچنین یکی دیگر از نظریه‌های محیطی مرتبط با موضوع وندالیسم نظریه‌ی «پنجره‌های شکسته» است (آفلر و دیگران، ۲۰۰۹: ۸).

فرضیه‌های پژوهش

فرضیه‌ی اول: رابطه‌ی میان سرمایه‌ی فرهنگی و رفتارهای وندالیستی جوانان شهر خرم‌آباد معنادار است.

فرضیه‌ی دوم: رابطه‌ی میان سرمایه‌ی اقتصادی و رفتارهای وندالیستی جوانان شهروند خرم‌آباد معنادار است.

فرضیه‌ی سوم: رابطه‌ی میان بی‌سازمانی اجتماعی (بعد بی‌نظمی اجتماعی) و رفتارهای وندالیستی جوانان شهر خرم‌آباد معنادار است.

فرضیه‌ی چهارم: رابطه‌ی میان بی‌سازمانی اجتماعی (بعد تنوع خرده‌فرهنگی) و رفتارهای وندالیستی جوانان شهر خرم‌آباد معنادار است.

فرضیه‌ی پنجم: رابطه‌ی میان بی‌سازمانی اجتماعی (بعد نگرانی اجتماعی) و رفتارهای وندالیستی جوانان شهر خرم‌آباد معنادار است.

فرضیه‌ی ششم: رابطه‌ی میان سن و رفتارهای وندالیستی جوانان شهر خرم‌آباد معنادار است.

فرضیه‌ی هفتم: رابطه‌ی میان جنسیت و رفتارهای وندالیستی جوانان شهر خرم‌آباد معنادار است.

۳. روش پژوهش

در این مقاله با بهره‌گیری از رویکردهای جامعه‌شناسی، روش پژوهشی به صورت میدانی و پیمایش (Survey) انجام شده است. واحد مشاهده و تحلیل فرد می‌باشد. داده‌ها از طریق پرسشنامه‌ی محقق ساخته جمع‌آوری گردیده و جامعه‌ی آماری جوانان بین ۱۵ تا ۲۹ سال شهر خرم‌آباد بوده است. جمعیت شهر خرم‌آباد بر اساس سرشماری سال ۱۳۹۵ مرکز آمار ایران، ۳۷۳۴۱۶ نفر بوده است. روش نمونه‌گیری، تصادفی بوده و انتخاب نمونه‌ها با شروع تصادفی از هر سه منزل یکی برگزیده و با یکی از اعضای ساکنین مصاحبه گرفته و امر پرسشنامه نیز انجام یافته است. بر مبنای فرمول کوکران با خطای ۵٪ حجم نمونه ۳۸۴ نفر بوده است. از آنجایی که احتمال گردآوری داده‌های غیر موثق و نامعتبر در هر پژوهشی وجود دارد، محقق برای جبران چنین داده‌های احتمالی‌ای، تعداد ۴۰۵ نفر از جمعیت کل شهر خرم‌آباد انتخاب و مطالعه شده است.

از آمار توصیفی و استنباطی برای تجزیه و تحلیل دیتاهای تحقیق بهره‌جسته شده و جهت تجزیه و تحلیل داده‌ها و استنباط آماری از تحلیل رگرسیون چند متغیره استفاده و نرم‌افزار آماری SPSS بهره‌گرفته شده است.

در اعتبار صوری پرسشنامه از نظر محققین ذی‌ربط استفاده گردیده است و برای اطمینان از روایی و پایایی از طریق تحلیل عاملی تأییدی و آزمون آلفای کرونباخ استفاده که در ادامه در قالب جدولی ارائه شده است.

متغیرها متشکل از الف. رفتار وندالیستی ب. بی‌سازمانی اجتماعی ج. سرمایه فرهنگی د. سرمایه اقتصادی و متغیرهای زمینه‌ای: سن و جنسیت رفتار وندالیستی در ده گویه. بی‌سازمانی اجتماعی از سه بُعد بی‌نظمی، تنوع خرده‌فرهنگی و نگرانی اجتماعی؛ با ۲۱ گویه و سرمایه‌ی اجتماعی مشتمل بر سه بعد سرمایه‌ی فرهنگی، ذهنی، عینی و نهادی با ۱۴ گویه. سرمایه‌ی اقتصادی، برای سنجش وضعیت اقتصادی پاسخگویان با مؤلفه‌های ۴ گویه؛ از قبیل ارزش پولی لوازم منزل، میزان درآمد، ارزش پولی خودرو و ارزش پولی منزل مسکونی سنجیده می‌شود.

در جدول زیر، آلفای کرونباخ متغیرهای موردنظر محاسبه شده است. همان‌گونه که ملاحظه می‌شود متغیرها کم‌و بیش از KMO و آلفای کرونباخ قابل قبولی دارند.

نقش بی‌سازمانی اجتماعی و سرمایه اقتصادی - سرمایه فرهنگی در بروز رفتارهای وندالیستی .....

جدول ۱. نتایج آزمون‌های تحلیل عاملی و آلفای کرونباخ متغیرهای تحقیق

متغیر	تعداد سؤال	KMO	آلفای کرونباخ
رفتار وندالیستی	۱۰	۰/۸۵	۰/۸۷
بی‌سازمانی اجتماعی	۲۱	۰/۸۹	۰/۹۰
سرمایه‌ی فرهنگی	۱۴	۰/۸۳	۰/۸۳
سرمایه‌ی اقتصادی	۴	۰/۷۸	۰/۶۰

۴. تحلیل تجربی

رفتار وندالیستی

در جدول زیر میانگین و انحراف معیار متغیر وندالیسم به تفکیک محله ارائه شده است. نمره این متغیر بین صفر و صد است. داده‌ها بیانگر آن است که میزان رفتار و کنش وندالیست‌ها در محله‌ها همسان نیست. پاسخگویان در محلات پشت بازار و پشت‌هی حسین‌آباد بیشترین نرخ رفتار خرابکارانه را دارا می‌باشند. ولی در محله‌های شهدا و یا شصت متری، کمترین نرخ وندالیسم را دارا بوده. به‌علاوه، رفتار وندالیستی در سایر محلات ماسور، نزدیک به متوسط است.

جدول ۲. توزیع پاسخگویان برحسب میزان رفتار وندالیستی و به تفکیک محله

نام محله	تعداد پاسخگو	میانگین	انحراف استاندارد
اسدآبادی	۲۵	۳۴/۸۱	۱۶/۲۶
پادگان حمزه	۲۴	۴۱/۶۵	۱۵/۱
پشت بازار	۲۴	۶۰/۲۷	۱۱/۴
پشته	۲۴	۱۷/۵۸	۱۶/۷
خیرآباد	۲۴	۲۷/۱	۱۱/۲
دره گرم	۲۴	۲۵/۲۵	۳۱/۲۰
شصت متری	۲۳	۲۲/۲۴	۶/۳
شهدا	۲۳	۲۴	۴/۶۵
علوی	۲۴	۳۱/۱	۱۵/۸
قاضی آباد	۲۴	۲۹	۱۵/۵۶
کوی ارتش	۲۴	۲۶/۸	۱۲/۸۵
کیو	۲۵	۳۵	۲۷/۷
گلدشت شرقی	۲۴	۲۵/۶۳	۱۱/۲۱
گلدشت غربی	۲۳	۳۵/۷	۱۲/۳
ماسور	۲۴	۴۴/۷	۱۷/۰۵
میدان تبر	۲۳	۴۱/۳۲	۱۷/۵
ناصر خسرو	۲۳	۶۳/۲۴	۵/۷

بی‌سازمانی اجتماعی

در محلات و مناطق پشته‌ی حسین‌آباد و پشته‌ی بازار، نرخ وندالیسم زیاد بوده و در محلات پادگان حمزه یا دره‌ی گرم حدوداً متوسط بوده است. بی‌سازمانی اجتماعی در سایر محلات هم تقریباً بیشتر از حد نرمال بوده است.

جدول ۳. توزیع پاسخگویان برحسب متغیر بی‌سازمانی اجتماعی و به تفکیک محله

نام محله	اسدآبادی	پادگان حمزه	پشت بازار	پیشه	خیرآباد	دره گرم	شصت متری	شهدا	علوی	قاضی آباد	کوی ارتش	کیو	گلشفت شرقی	گلشفت غربی	ماسور	میدان تیر	ناصر خسرو
تعداد پاسخگو	۲۵	۲۴	۲۴	۲۴	۲۴	۲۴	۲۳	۲۳	۲۴	۲۴	۲۴	۲۵	۲۴	۲۳	۲۴	۲۳	۲۳
میانگین	۳۶/۲۰	۷۱/۵	۷۰/۳۴	۶۷/۷	۵۱/۷۷	۶۶/۱۷	۴۷/۹	۴۰/۱۴	۵۲/۷	۴۰/۶	۴۴/۱۷	۴۰/۹	۴۴/۳۷	۵۵/۵۵	۵۸/۵۵	۷۳/۵	۵۲/۷
انحراف استاندارد	۱۴/۵۲	۴/۶	۷/۵	۸/۷	۶/۸	۲۹/۹	۱۳/۴	۱۱/۱۲	۸/۱۴	۶/۹	۸/۱	۱۶	۶/۵	۱۱/۳	۱۵/۳	۶/۴	۱۳/۵

سرمایه‌ی فرهنگی

از نظر برخورداری از میزان برخورداری از سرمایه‌ی فرهنگی، داده‌های جدول زیر نشان می‌دهد که محله‌های کیو، شهدا، قاضی‌آباد، شصت متری و علوی به ترتیب با ۷۱ درصد، ۶۸/۷۳ درصد، ۶۰/۷۷ درصد، ۵۹/۷۷ درصد و ۵۷/۴۶ درصد بیشترین سرمایه‌ی فرهنگی را دارا هستند.

سرمایه‌ی فرهنگی در محله‌های پادگان حمزه، پشت بازار، میدان تیر و اسدآبادی به ترتیب ۳۳/۶۲ درصد، ۳۳/۶۲ درصد، ۳۶/۱۹ درصد، ۳۶/۲ درصد و پایین‌تر از سایر محلات است. در اینجا می‌توان گفت که تقریباً در محلاتی که وندالیسم و بی‌سازمانی اجتماعی زیاد است، میزان سرمایه‌ی فرهنگی پایین است.

جدول ۴. توزیع پاسخگویان بر حسب متغیر سرمایه فرهنگی و به تفکیک محله

نام محله	اسدابادی	پادگان حمزه	پشت بازار	پشته	خیرآباد	دره گرم	شخصت منتری	شهدا	علوی	قاضی آباد	کوی ارتش	کیو	گلدشت شرقی	گلدشت غربی	ماسور	میدان تبر	ناصر خسرو
تعداد پاسخگو	۲۵	۲۴	۲۴	۲۴	۲۴	۲۴	۲۳	۲۳	۲۴	۲۴	۲۴	۲۵	۲۴	۲۳	۲۴	۲۳	۲۳
میانگین	۳۶/۲	۳۳/۶۲	۳۳/۶۲	۳۹/۹	۴۹/۷	۳۶/۱۳	۵۹/۷۷	۶۸/۷۳	۵۷/۴۶	۶۰/۷۷	۴۶/۷۴	۷۱	۴۸/۵۶	۴۶/۶۸	۴۹/۲۸	۳۶/۱۹	۴۷/۴۳
انحراف استاندارد	۱۴/۵۲	۶/۵۶	۶/۵۶	۱۱/۲۱	۱۴/۲۸	۱۳/۸۶	۲۲/۱۵	۷/۹۷	۲۹/۱۱	۵۰/۱۵	۴۳/۱۱	۳۹/۱۰	۸/۸۶	۹/۱۱	۵/۱۲	۸/۵۶	۱۵/۳۷

سرمایه‌ی اقتصادی

بر اساس داده‌های جدول زیر، به‌غیراز محله‌های شهدا با میانگین ۶۳/۹۱ درصد و کیو با ۵۲/۴ درصد میانگین سرمایه‌ی اقتصادی سایر محلات پایین‌تر از حد متوسط است. البته پایین‌ترین میانگین در این متغیر به محله‌های پشت بازار، پشته و ماسور با ۲۶/۸۰ درصد، ۲۸/۹۵ درصد و ۳۰/۴۲ درصد تعلق دارد.

جدول ۵. توزیع پاسخگویان بر حسب متغیر سرمایه‌ی اقتصادی و به تفکیک محله

نام محله	اسدابادی	پادگان حمزه	پشت بازار	پشته	خیرآباد	دره گرم	شخصت منتری	شهدا	علوی	قاضی آباد	کوی ارتش	کیو	گلدشت شرقی	گلدشت غربی	ماسور	میدان تبر	ناصر خسرو
تعداد پاسخگو	۲۵	۲۴	۲۴	۲۴	۲۴	۲۴	۲۳	۲۳	۲۴	۲۴	۲۴	۲۵	۲۴	۲۳	۲۴	۲۳	۲۳
میانگین	۳۱/۶۰	۲۸/۹۵	۲۶/۸۰	۲۶/۹۴	۲۶/۹۴	۳۱/۸۷	۳۶/۱۸	۴۸/۶۳	۶۳/۹۱	۴۴/۶۳	۳۸/۶۱	۴۰/۴۹	۴۰/۴۹	۳۵/۴۰	۳۰/۴۰	۳۴/۷۸	۳۹/۷۸
انحراف استاندارد	۴/۲۹	۳/۴۳	۲/۵۵	۳/۵۳	۴/۴۱	۵/۲۵	۶/۱۰	۸/۱۷	۸/۱۷	۸/۴۷	۸/۳۰	۹/۰۷	۸/۵۲	۸/۵۲	۶/۱۰	۵/۲۹	۷/۵۹

تحلیل چند متغیره

در این قسمت ابتدا تحلیل رگرسیون انجام و سپس معادله‌ی رگرسیونی بر اساس جداول ANOVA و Coefficients بررسی شده است. در معادله‌ی رگرسیونی به جای متغیر بی‌سازمانی اجتماعی، بُعدهای آن (بی‌نظمی، نگرانی اجتماعی، تنوع خرده فرهنگی) در کنار مابقی متغیرهای مستقل در معادله‌ی رگرسیونی وارد شده‌اند. علت آن ارائه‌ی یک تصویر واضح‌تر از روابط میان متغیرهای مورد بحث با وندالیسم (متغیر وابسته) است.

جدول ۶. تحلیل واریانس متغیرهای تحقیق

مدل	مجموع مربعات	درجه‌ی آزادی	میانگین	F مقدار	معناداری
رگرسیون	۶۰۵۱۹/۵۶۶	۷	۸۶۴۵	۴۵۰۶۶	۰/۰۰۰
باقیمانده	۷۵۹۷۱/۱۲۶	۳۹۶	۱۹۱۸۴۶		
کل	۱۳۶۴۹۰/۶۹۱	۴۰۳			

پیش‌بینی‌کننده‌های (ثابت) عبارت‌اند از: سرمایه‌ی فرهنگی و اقتصادی، تنوع خرده فرهنگی بی‌نظمی و نگرانی اجتماعی و متغیرهای زمینه‌ای مثل سن و جنسیت متغیر وابسته: رفتار وندالیستی

در جدول زیر، تحلیل واریانس متغیرهای مستقل، خلاصه‌ی مدل رگرسیون آمده است.

همان‌طور که اطلاعات جدول نشان می‌دهد، مجموع متغیرهایی که وارد معادله‌ی رگرسیون شده‌اند ۴۴ درصد از تغییرات متغیر وابسته رفتار وندالیستی را پیش‌بینی می‌کنند. در واقع، مقدار Adjusted R square (۰/۴۴) بیانگر آن است که متغیرهای جنسیت، سن، سرمایه‌ی اقتصادی، سرمایه‌ی فرهنگی، بی‌نظمی اجتماعی، تنوع خرده فرهنگی و نگرانی اجتماعی در کنار هم ۴۴ درصد از تغییرات رفتار وندالیستی را پیش‌بینی می‌کند.

جدول ۷. خلاصه مدل رگرسیون

مدل	R	R square	Adjusted R square	Std. Error of the Estimate
۱	۰/۶۷۰	۰/۴۵	۰/۴۴	۴۵/۰۶۶

اما نکته‌ی قابل‌توجه اینکه همه‌ی متغیرهای مذکور در این تبیین و پیش‌بینی به یکسان نقش نداشته‌اند. به همین خاطر باید به ریز اطلاعات موجود که در جدول زیر آمده است توجه کنیم. در این جدول ضریب‌های استاندارد و غیراستاندارد و همین‌طور مقدار B و مقدار Beta به‌طور مجزا متغیرهای مستقل آمده است. ضمناً سطح معناداری متغیرهای مستقل هم بیان آمده است. چنانکه مشاهده می‌گردد از میان هفت تا متغیری که در معادله‌ی رگرسیون وارد شده‌اند. متغیرهای سرمایه‌ی اقتصادی، تنوع خرده‌فرهنگی، بی‌نظمی اجتماعی و جنسیت به شکل معناداری میزان کنش و رفتار وندالیستی را پیش‌بینی می‌نمایند.

در تفسیر نتایج به‌دست آمده می‌توان گفت که با افزایش یک انحراف استاندارد در متغیر سرمایه‌ی اقتصادی، میزان رفتار وندالیستی به میزان ۰/۱۷۶- انحراف استاندارد کاهش می‌یابد. همچنین، با افزایش یک انحراف استاندارد در بی‌نظمی اجتماعی مقدار رفتار وندالیستی به میزان ۰/۲۵ انحراف استاندارد افزایش می‌یابد. و درنهایت اینکه با افزایش یک انحراف استاندارد در متغیر تنوع خرده‌فرهنگی رفتار وندالیستی به میزان ۰/۱۳ انحراف استاندارد افزایش می‌یابد.

جدول اطلاعات مربوط به تحلیل رگرسیون چند متغیره

معناداری	مقدار t	ضرایب غیراستاندارد		متغیرهای پیش‌بین
		Beta	خطای استاندارد	
۰/۱۵۵	۱/۴۲۶		۶/۳۰۶	مقدار ثابت
۰/۴۵۴	۰/۷۵۰	۰/۰۳۲	۰/۱۶۹	سن
۰/۰۰۰	۱۱/۷۵۲	۰/۴۷۱	۱/۴۸۸	جنس
۰/۰۰۱	۳/۵۰۸-	۰/۱۷۶-	۰/۰۷۶	سرمایه‌ی اقتصادی
۰/۲۳۵	۱/۱۸۸	۰/۰۶۳	۰/۰۶۰	سرمایه‌ی فرهنگی
۰/۰۰۰	۴/۳۲۳	۰/۲۵۰	۰/۰۵۷	بی‌نظمی اجتماعی
۰/۰۱۷	۲/۴۰۱	۰/۱۲۹	۰/۴۸	تنوع خرده‌فرهنگی
-۰/۲۸۶	۰/۷۷۵	۰/۰۱۲-	۰/۴۷	نگرانی اجتماعی

بنابراین، می‌توان گفت که بین متغیرهای سرمایه‌ی اقتصادی، بی‌نظمی اجتماعی، تنوع خرده‌فرهنگی و جنسیت با رفتار وندالیستی در بین شهروندان شهر خرم‌آباد ارتباط معناداری وجود دارد و این متغیرهای می‌توانند تغییرات رفتار وندالیستی در این شهر را تبیین کنند. اما بین متغیرهای نگرانی اجتماعی، سرمایه‌ی فرهنگی و سن با رفتار وندالیستی در بین شهروندان شهر خرم‌آباد ارتباط معنادار وجود ندارد و نمی‌توانند تغییرات رفتار وندالیستی در این شهر را توضیح دهند.

۵. نتیجه‌گیری

این پژوهش به مقوله‌ی بی‌سازمانی اجتماعی، میدان اجتماعی و وندالیسم می‌پردازد و از چارچوب نظری و نظریات بی‌سازمانی اجتماعی، رویکرد محیطی و نظریه‌ی عمل میدان و خرده‌فرهنگ بزهکاری و... بهره می‌گیرد.

وجود انحرافات در هر شهر و محله‌ای بیانگر نوعی سست شدن هنجارها، ارزش‌ها و قواعد اجتماعی است، وقتی هم که پیوندها و همبستگی اجتماعی ضعیف شد، احتمال کج روی و رفتارهای صدمه‌زننده و یا مجرمانه بیشتر خواهند شد.

بی‌سازمانی اجتماعی در فرهنگ جدید و به تبع توسعه و تحولات درون شهرها، زمینه را برای تضعیف روابط انسانی و کاهش مشارکت شهروندان و بخصوص جوانان در ابعاد مختلف حیات اجتماعی، ایجاد خواهد کرد و موجب بروز مسئله و چالش اجتماعی همچون وندالیسم خواهد شد. از تخریب و پاره نمودن صندلی اتوبوس و تاکسی و شکستن لامپ‌های روشنایی معابر عمومی و دیوارنویسی‌ها در مؤسسات دولتی و باجه‌های تلفن‌های عمومی و سایر تجهیزات عام‌المنفعه و غیره... خواهد شد.

نتایج این پژوهش، در فرضیه‌های بی‌سازمانی اجتماعی (بی‌نظمی اجتماعی و تنوع خرده‌فرهنگی و نگرانی اجتماعی) و وندالیسم؛ در شهر خرم‌آباد، همخوانی و مشابهت زیادی با نتایج تحقیق محمد توابی و احمد آل رفو (۲۰۱۰)، ابراهیمی و ریاحی نیا (۱۳۹۶) در خصوص احساس محرومیت و اجحاف و تبعیض که منجر به بی‌سازمانی و بی‌نظمی و نگرانی اجتماعی می‌گردند، با تحقیقات رضانی و ثروتی (۱۳۹۶) گلچین و حیدری (۱۳۹۳) و آمراب (۲۰۱۷) توکلی و لطیفی در سال (۱۳۹۷) و زندوار و آقاجانی (۱۳۹۴) هست. مسئله‌ی اجتماعی وقتی ایجاد می‌گردد که آسیب‌ها از حد نرمال عبور کرده و به

تعبیر دورکیم به آنومی تبدیل شوند که همبستگی میان افراد رو به ضعیف شدن سوق یابد. متغیر تنوع خرده‌فرهنگی این پژوهش با تحقیقات رویی و میر با رویکرد عوامل محیطی و مکانی در سال ۱۹۸۷، قنبری، طاهونی و قادری (۱۳۹۶) با عوامل محیطی - کالبدی، محسنی تبریزی (۱۳۷۴) و بخارایی و شربتیان (۱۳۹۴) در مورد بخشی از علل و دلایل نابسامانی و ناکامی نیز به‌طور مستقیم و یا غیرمستقیم مرتبط می‌باشد.

سرمایه‌ی اقتصادی و فرهنگی پایین در سوق یافتن جوان‌ها به وندالیسم نیز مؤثر هست و فرضیه‌های سرمایه‌ی اقتصادی و فرهنگی در مقاله‌ی پیش رو با تحقیقات وحید قاسمی و همکاران در سال ۱۳۸۸، کار مطالعاتی رضانی و ثروتی و همچنین لطیفی و توکلی در سال ۱۳۹۷ و محمد توایی و آل رفو (۲۰۱۰) و همین‌طور مطالعه‌ی گلچین و حیدری (۱۳۹۳) در یک پیوستار نزدیک قرار دارند.

در بُعد مبانی نظری، هرچه افراد در طبقات اقتصادی، اجتماعی - فرهنگی پایین‌تری باشند، احتمال بروز رفتارهای تخریبی، نسبت به طبقات اجتماعی متوسط و یا بالا، بیشتر خواهد بود. متغیرهای بی‌سازمانی و عوامل محیطی در این تحقیق با نظریات پارک، برجس، زنانیکی، اوهلین و آلبرت کوهن قابل‌بررسی هست و نقش مناطق، محلات و خرده‌فرهنگ بزهکاری. سرمایه‌ی (اقتصادی فرهنگی) به‌عنوان دو مؤلفه در تعیین پایگاه طبقاتی افراد و همین‌طور فضای اجتماعی در بروز رفتار وندالیستی تبیین می‌شوند. رفتارهای بی‌نظمی و وجود نگرانی‌های اجتماعی و خرده‌فرهنگ‌ها در محلات پایین و حاشیه‌ی شهر مثل پشت بازار، پشته‌ی حسین‌آباد، دره گرم، پادگان حمزه، ماسور و گلدشت شرقی؛ مؤید همین مطلب هست.

متغیر سرمایه‌ی فرهنگی و اقتصادی در تحقیق و مقاله‌ی پیش رو با پشتوانه‌ی نظری نظریه‌ی میدان و عمل بوردیو و نقش حجم و میزان سرمایه‌ها و طبقات اجتماعی در تبیین رفتارها و کنش‌ها، میسر هست، یعنی هر جا سرمایه‌ی فرهنگی ضعیف‌تر و سرمایه‌ی اقتصادی پایین‌تر باشد، وندالیسم راحت‌تر وقوع می‌یابد. یافته‌های این تحقیق هم در بُعد فردی و میانه؛ محله‌ها هم همین موضوع را بیان می‌دارند. که در تحقیق حاضر نیز در محله‌های اسدآبادی، پادگان حمزه، ماسورو پشت بازار، سطح پایین سرمایه‌ی فرهنگی با توجه به میزان تخریب نیز شاهد و مؤید این امر هست، همچنین برخی زوایای اثرات فقر فرهنگی و آسیب‌های اجتماعی در رفتار جوانان محله‌ها با تئوری کوهن هم نمایان هست.

به‌طور کلی یافته‌ها نشان داد که در بیشتر متغیرها با محله‌ها تناسب تقریبی برقرار است. برای مثال در محله‌هایی که رفتار وندالیستی بالا بود، شاهد بالا بودن بی‌سازمانی اجتماعی و درعین حال پایین بودن سرمایه‌های اقتصادی و فرهنگی بودیم. پژوهش‌های پیشین کمتر به‌طور مشخص به ارتباط بین بی‌سازمانی اجتماعی و رفتار وندالیستی پرداخته‌اند. اما در این تحقیق بر ویژگی‌های مکانی و کالبدی و ارتباط آن با رفتار وندالیستی پرداخته شد.

میان جنسیت، با رفتار وندالیستی نیز رابطه‌ی معناداری بوده که با اکثریت نتایج پژوهش‌ها مشابهت و نزدیکی دارد. ولی در مورد سن این گونه نبود. نتایج برخی از این پژوهش‌ها نیز نشان داده که پسران با توجه به آزادی عمل در فضای اجتماعی جامعه شهری و همچنین نگرش مردسالاری جامعه به آن‌ها و یا وقت بیشتری را در بیرون از منزل دارند، بیشتر از دختران به رفتارهای تخریب‌گرانه و ویرانگر می‌پردازند.

من‌حیث‌المجموع ضمن تأیید فرضیات نظری، در عمل هم؛ با توجه به نتایج بایستی گفت که در شهر خرم‌آباد کاهش رفتار وندالیستی با اقداماتی مانند: برقراری نظم و اجرای خط‌مشی‌های همسو با ازدیاد تعلق خاطر جوانان به شهر و به‌ویژه محله‌ی محل زندگی‌شان قابل تحقق است. مدیران خدمات شهری می‌توانند در فضای کالبدی برای تعیین وضعیت ساختمان‌های مستهلک و نیمه ساخته و تأمین روشنایی مناطق و علی‌الخصوص مکان‌های عمومی و... همت نمایند و قدم‌هایی در راستای بالا بردن سرمایه‌ی فرهنگی جوان‌ها و دیگر افراد شهر. هرچند امری زمان‌بر است و تغییرات فرهنگی کندی و بطئی هست، ولی می‌تواند روند بهتری در کاستن کنش‌های وندالیستی در محله‌ها و شهر داشته باشد. آن قسمت از مسئله که به متغیر سرمایه‌ی اقتصادی مرتبط هست. اساساً وابسته به دیگر متغیرهای کلان از قبیل کاهش بیکاری، ایجاد اشتغال و... میسر است.

جهت پیشگیری از تخریب، صدمه و آسیب‌ها برخی راهکارها عبارت‌اند از:

اقدامات آموزشی از طریق رسانه‌ی تلویزیون، جراید، نهادهای خانواده، مدارس و دانشگاه با فرهنگ‌سازی و همین‌طور اقدامات اجرایی - تنبیهی و بازدارنده توسط نهادهای انتظامی و قضایی، و ایجاد یا توسعه‌ی مراکز ورزشی تفریحی و هنری در راستای پر کردن اوقات فراغت و غیره می‌توانند مثرتر واقع شوند. بسترسازی، توزیع عادلانه‌ی

نقش بی‌سازمانی اجتماعی و سرمایه اقتصادی - سرمایه فرهنگی در بروز رفتارهای وندالیستی .....

تجهیزات و امکانات شهری توسط شهرداری و سایر نهادهای متولی نیز می‌تواند از جمله راهکارهای دیگر عوامل کاهش رفتار وندالیستی در شهر خرم‌آباد باشد. در این مورد سازمان‌های ذی‌ربط... باید تلاش کنند تا محله‌هایی که دسترسی کمتری به خدمات شهری دارند را بیشتر مورد التفات قرار دهند.

منابع

- ابراهیمی، رحمان و ریاحی نیا، نصرت (۱۳۹۶)، «مطالعه وندالیسم در کتابخانه‌های عمومی کشور با تأکید بر ویژگی‌های جامعه محلی»، فصلنامه‌ی تحقیقات اطلاع‌رسانی و کتابخانه‌های عمومی، دوره ۲۳، شماره ۳، صص ۳۸۰-۳۶۵.
- احمدی، حبیب (۱۳۸۴)، جامعه‌شناسی انحرافات، تهران: انتشارات سمت.
- ارشد، لیلی و درویشی فرد، علی‌اصغر (۱۳۹۳)، «بی‌سازمانی اجتماعی و امکان شکل‌گیری آسیب‌های اجتماعی (مطالعه موردی: محله هرندی)»، پژوهشنامه مددکاری اجتماعی.
- بخارایی، احمد و شربتیان، محمدحسین (۱۳۹۴)، «تحلیل جامعه‌شناختی عوامل اثرگذار بر رفتارهای وندالیستی در کلانشهر مشهد»، نشریه‌ی پژوهش‌های راهبردی امنیت و نظم اجتماعی، سال چهارم، شماره ۲ (پیاپی ۱۰)، صص ۲۹-۱۹.
- بوردیو، پیر (2001)، نظریه کنش، ترجمه مرتضی مردی‌ها، تهران: انتشارات نقش و نگار.
- جمشیدی‌ها، غلامرضا و پرستش، شهرام (۱۳۸۶)، دیالکتیک منس و میدان در نظریه عمل پیر بوردیو، تهران: نامه علوم اجتماعی.
- حیدری، اسلام و پارسامهر، مهربان (۱۳۹۱)، «بررسی عوامل جامعه‌شناختی مؤثر بر وندالیسم (مورد مطالعه دانش آموزان دبیرستانی شهر اهواز)»، جامعه‌شناسی کاربردی، سال بیست و سوم، شماره سوم، صص ۲۲۹-۲۰۷.
- رایبینگتن، ارل و واینبرگ، مارتین (۲۰۰۳)، رویکردهای نظری هفتگانه در بررسی مسائل اجتماعی، ترجمه‌ی رحمت‌الله صدیق سروسستانی، تهران: انتشارات دانشگاه تهران.
- رمضان‌نای، ندرت و ثروتی، یحیی (۱۳۹۶)، «گونه‌شناسی و شیوع‌شناسی رفتارهای وندالیستی شهروندان ناحیه یک همدان و اثرات آن بر مبلمان شهری»، نشریه‌ی پژوهش‌های جامعه‌شناسی معاصر، دوره ۵، شماره ۳، صفحه ۷۴-۵۳.
- ریتزر (۲۰۰۱)، نظریه‌های جامعه‌شناسی در دوران معاصر، ترجمه‌ی محسن ثلاثی، تهران: انتشارات علمی.
- زندوار، پروانه، آقاجانی، حسین (۱۳۹۴)، «مطالعه‌ی عوامل مؤثر در حرکات

نقش بی‌سازمانی اجتماعی و سرمایه اقتصادی - سرمایه فرهنگی در بروز رفتارهای وندالیستی .....

وندالیستی نوجوانان و جوانان ناحیه ۴، منطقه ۱۴ شهرداری تهران»، فصلنامه‌ی نمایه پژوهش، سال پنجم، ش ۱۷، صص ۱۴-۱.

- ساروخانی، باقر (۱۳۷۵)، *دایره‌المعارف علوم اجتماعی*، جلد دوم، انتشارات کیهان.

- ستوده، هدایت الله (۱۳۸۶)، *آسیب‌شناسی اجتماعی (جامعه‌شناسی انحرافات)*، تهران: آوای نور.

- سوتیل کیت و میر اپیل و کلرتیلور (۲۰۰۴)، *شناخت جرم‌شناسی*، ترجمه‌ی میر روح‌الله صدیق، تهران: نشر دادگستر.

- شایان مهر، علیرضا (۱۳۸۱)، *دایره‌المعارف تطبیقی علوم اجتماعی*، جلد دوم، تهران: انتشارات کیهان.

- صدیق سروستانی، رحمت‌الله (۱۳۸۹)، *آسیب‌شناسی اجتماعی*، تهران: انتشارات سمت.

- قاسمی، وحید، ذوالاکتاف، وحید و نورعلی وند، علی (۱۳۸۸)، «توصیف جامعه‌شناختی، عوامل مؤثر بر وندالیسم و اوباشیگری در ورزش فوتبال»، فصلنامه *المپیک*، سال هفدهم، شماره ۱.

- قنبری، ابوالفضل؛ طاهونی، مهدیه و قادری، ناصر (۱۳۹۶)، «بررسی عوامل تأثیرگذار بروز وندالیسم در مبلمان شهری شهر تبریز»، *پژوهش‌های جغرافیای برنامه‌ریزی شهری*، دوره ۴ شماره ۴، صص ۵۶۹-۵۸۶.

- گلچین، مسعود و حیدری علی حیدر (۱۳۹۳)، «بررسی جامعه‌شناختی رفتارهای تخریبی (وندالیسم) و رابطه آن با سرمایه اجتماعی در خانواده و مدرسه در دبیرستان‌های پسرانه شهر نورآباد لرستان»، *فصلنامه تخصصی علوم اجتماعی دانشگاه آزاد اسلامی واحد شوشتر*، سال هشتم، شماره دوم، صص ۱۱۰-۷۵.

- لطیفی، ماهرخ و توکلی، شهین (۱۳۹۷)، «بررسی عوامل مؤثر بر گرایش شهروندان به وندالیسم در منطقه شش شهر تهران»، *فصلنامه‌ی علوم اجتماعی شوشتر*، سال چهارم، شماره ۲ (پیاپی ۱۲)، صص ۶۰-۴۴.

- محسنی تبریزی، علیرضا (۱۳۷۴)، *بررسی علل وندالیسم در تهران و راه‌های پیشگیری و درمان آن*، مرکز مطالعات و تحقیقات اجتماعی فرهنگی شهر تهران،

شهرداری تهران.

- محسنی تبریزی، علیرضا (۱۳۸۳)، *وندالیسم*، تهران: نشر آن.
- نبوی، سید عبدالحسین (۱۳۸۵)، «مقایسه نظریه‌های کوهن و میلر در زمینه بزهکاری نوجوانان و کاربرد آن در جامعه ایران»، *فصلنامه توسعه انسانی*، دوره اول، شماره ۱.

- ویسی، میثم و فرمند، مجتبی (۱۳۹۷)، «نقش طراحی محیطی در پیشگیری از جرم»، *فصلنامه مطالعات علوم اجتماعی*، دوره ۴، شماره ۳، صفحات ۸۷-۹۳.
- یوسفی، علی و رضایی بحرآباد، حسن (۱۳۹۱)، *جرم، جنایت و وندالیسم* «رابطه فضاهای بی دفاع و جرم در مشهد»، مقالات دومین همایش ملی آسیب‌های اجتماعی در ایران، انجمن جامعه‌شناسی ایران و شورای اجتماعی کشور، جلد ششم انتشارات آگه، صص ۲۴۷-۲۶۲.

-Amerab, A. (2017), in a study titled *Urban Management Patterns in Coping with Urban Vandalism; Case Study: Karachi City*. Ph.D. in Urban Management, Punjab National University, Faculty of Management.
-Mayer, G. R., Nafpaktitis, M., Butterworth, T., & Hollingsworth, P. (1987), A search for the elusive setting events of school vandalism: A correlational study. *Education and Treatment of Children*, 259-270.
-Offler, N., Thompson, K., Hirsch, L., Thomas, M., & Dawson, D. (2009), A review of the literature on social, non technical deterrents for vandalism in the rail industry. Brisbane: CRC for Rail Innovation.
-Pfattheicher, S., Keller, J., & Knezevic, G. (2018), Destroying things for pleasure: On the relation of sadism and vandalism. *Personality and Individual Differences*. doi:10.1016/j.paid.2018.03.049
-Thawabieh, A. M., & Al-rofo, M. A. (2010), Vandalism at boys schools in Jordan. *International Journal of Educational Sciences*, 2(1), 41-46.

